

ARCHEOLOGICKÁ PAMÁTKOVÁ PÉČE

Mgr. Bc. Eva Mariánusová Juhaňáková
Referát archeologické památkové péče
Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Květen 2019

OSNOVA:

- **Archeologická památková péče**
- **Právní úprava**
 - Zákon o státní památkové péči
 - Maltská úmluva
- **Organizace a instituce zabývající se archeologickou památkovou péčí**
- **Provádění archeologických výzkumů**
 - Oprávnění k archeologickým výzkumům
 - Udělování povolení ministerstva k provádění archeologických výzkumů
 - Zákaz provádění archeologických výzkumů a odejmutí povolení

- **Realizace záchranných archeologických výzkumů**
 - Vyjádření
 - Oznámení
 - Území s archeologickými nálezy
 - Příprava stavby
 - Dohoda o provedení archeologického výzkumu
 - Financování záchranného archeologického výzkumu
- **Archeologické nálezy**
 - Vlastnictví archeologických nálezů
 - Prohlášení archeologického nálezu/naleziště za kulturní památku
- **Návrh nového památkového zákona – zákon o ochraně památkového fondu**

ARCHEOLOGICKÁ PAMÁTKOVÁ PÉČE

- Archeologické památky jsou součástí národního i světového kulturního dědictví, jehož ochraně by měla být věnována pozornost.
- Soubor úkonů k ochraně a zachování archeologického kulturního dědictví ČR.
- V praxi
 - poskytování informací investorům a projektantům staveb, agenda s tím spojená,
 - záchrana archeologických nálezů při záchranných archeologických výzkumech,
 - navrhování archeologických lokalit a nálezů na kulturní památky atd.

PRÁVNÍ ÚPRAVA

- Ústavní zakotvení
 - Ústava ČR a LZPS
- Zákonná a podzákonná právní úprava
 - **Zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči -**
 - Vyhláška, kterou se stanoví obsah a náležitosti plánu území s archeologickými nálezy
- Mezinárodní úprava
 - Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (tzv. **Maltská konvence**)
 - **Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví**
 - Charty, doporučení ICOMOS - o řízení archeologického dědictví a o ochraně a gesci kulturního dědictví pod vodou

ZÁKON Č. 20/1987 SB. O STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČI

- Část třetí - **Archeologické výzkumy a nálezy**
- **§ 21 - § 24**
 - udělování oprávnění k archeologickým výzkumům,
 - uznávání odborné kvalifikace uchazeče,
 - provádění archeologických výzkumů,
 - archeologické nálezy,
 - vlastnictví movitých archeologických nálezů,
 - plány území s archeologickými nálezy
 - náhrady za majetkovou újmu dotčených osob
 - sankce § 39 a násl.

ÚMLUVA O OCHRANĚ ARCHEOLOGICKÉHO DĚDICTVÍ EVROPY (TZV. MALTSKÁ KONVENCE)

- Pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 23. září 2000.
- Základní ideou je, že archeologické dědictví je základním prvkem pro poznávání minulosti celého lidstva.
- Cílem je ochraňovat archeologické dědictví jako zdroj evropské kolektivní paměti a jako nástroj historického a vědeckého studia.
- ČR se zavazuje, že zavede takový právní systém na ochranu archeologického dědictví, jenž zajistí: soupis archeologického dědictví, vytvoření archeologických rezervací, zabránění jakýmkoli nezákonným vykopávkám atd.

ORGANIZACE A INSTITUCE ZABÝVAJÍCÍ SE ARCHEOLOGICKOU PAMÁTKOVOU PÉČÍ

- Archeologický ústav AV ČR – Praha, Brno
- Národní památkový ústav
- Ostatní oprávněné organizace
- Ministerstvo kultury
- Krajské úřady
- Odbory památkové péče a stavební úřady ad.
- Památková inspekce
- Regionální archeologické komise

PROVÁDĚNÍ ARCHEOLOGICKÝCH VÝZKUMŮ

OPRÁVNĚNÍ K ARCHEOLOGICKÝM VÝZKUMŮM

- § 21 pam. zákona
- Ze zákona jen Archeologický ústav Akademie věd České republiky.
- Na žádost a po získání povolení od ministerstva:
 - Oprávněné organizace
 - Vysoké školy
 - Muzea
 - Ústavy archeologické památkové péče
 - Zahraniční osoby dle § 21a

UDĚLOVANÍ POVOLENÍ MINISTERSTVA K PROVÁDĚNÍ ARCHEOLOGICKÝCH VÝZKUMŮ

○ **Potřebné předpoklady:**

- nemateriální
- materiální

○ **Dohoda o rozsahu a podmínkách provádění archeologických výzkumů**

- 1) typ výzkumů
- 2) územní rozsah
- 3) práva a povinnosti OO
- 4) období, na něž se dohoda uzavírá

○ **Seznam oprávněných organizací je dostupný na stránkách ARÚ AV ČR**

ZÁKAZ PROVÁDĚNÍ ARCHEOLOGICKÝCH VÝZKUMŮ A ODEJMUTÍ POVOLENÍ MK

- **Odejmutí povolení** k provádění archeologických výzkumů oprávněné organizaci, která porušila podmínky, za kterých jí bylo povolení uděleno
- **Zákaz provádění archeologických výzkumů** pokud provádí archeologické výzkumy, které archeologické nálezy ohrožují nebo poškozují, a to až na dobu 2 let.
- **Krajský úřad** udělí pokutu až do **výše 4 mil. Kč** pokud provádí výzkum bez dohody s AV ČR, výzkumem ohrožuje nebo poškozuje archeologické nálezy, nebo tím, že neoznámí Archeologickému ústavu zahájení archeologických výzkumů a nepodá zprávu o výsledcích.
- **Obecní úřad obce s rozšířenou působností** udělí pokutu až do **výše 2 mil. Kč** fyzické osobě, který se dopustí přestupku tím, že provádí neoprávněné výkopy na území s archeologickými nálezy.

REALIZACE ZÁCHRANNÝCH ARCHEOLOGICKÝCH VÝZKUMŮ

VYJÁDŘENÍ

- **Nejedná se o zákonnou povinnost, žádost je dobrovolná.**
- Zda území dotčené stavbou nebo jinou činností je územím s archeologickými nálezy?
- Zainteresovaná osoba, magistrát, městský úřad atd.
- při plánování stavby či jiných zemních prací nebo přímo při zahájení svých řízení
- na ARÚ AV ČR v Brně (Morava a Slezsko) nebo v Praze (Čechy) nebo na jinou oprávněnou osobu.
- poskytování těchto informací **neformálním vyrozuměním** nazvané vyjádření k projektové dokumentaci.

OZNÁMENÍ

- = Oznámení o zahájení stavební či jiné činnosti
- Jde o zákonnou povinnost - **§ 22 odst. 2** - oznamovací povinnost vůči Archeologickému ústavu Akademie věd ČR.

*„Má-li se provádět stavební činnost na území s archeologickými nálezy, jsou **stavebníci** již od **doby přípravy stavby** povinni tento záměr **oznámit** Archeologickému ústavu a **umožnit** jemu nebo oprávněné organizaci provést na dotčeném území záchranný archeologický výzkum.“*

- Oznámení o zahájení stavební či jiné činnosti na území s archeologickými nálezy je podnětem k provedení záchranného archeologického výzkumu.
- Za nesplnění oznamovací povinnosti uloží Krajský úřad pokutu až do výše 4 mil. Kč.

ÚZEMÍ S ARCHEOLOGICKÝMI NÁLEZY

- Neexistuje definice v zákoně.
- ARÚ AV upravuje ve svých Pravidlech za toto území považuje - *„Území či místo původního **výskytu** archeologických nálezů nemovitých nebo movitých, na němž již byly **registrovány** jakékoliv archeologické nálezy movité či nemovité povahy, na němž je lze **odůvodněně očekávat**, či na němž jejich **výskyt není vyloučen**. Za území **bez** archeologických nálezů lze označit pouze takové území, na němž **byly prokazatelně odtěženy** veškeré uložení čtvrtohorního stáří.“*
- Za území s archeologickými nálezy je považována celá ČR.
- Čtyři kategorie podle pravděpodobnosti výskytu archeologických nálezů:
 - ÚAN I – území, kde se archeologické nálezy prokazatelně vyskytují
 - ÚAN II – území s vysokou pravděpodobností výskytu archeologických nálezů
 - ÚAN III – území s 50% šance výskytu archeologických nálezů
 - ÚAN IV - kde nelze očekávat archeologické nálezy

- **Státní archeologický seznam České republiky (SAS ČR)** - informační systém o území s archeologickými nálezy - NPÚ

<http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakladni-odborne-specializace/archeologie/sas/>

- **Archeologická mapa ČR (AMČR)** je informační systém archeologických výzkumů, území a nálezů - Archeologickými ústavy AV ČR

<http://www.archeologickamapa.cz/>

PŘÍPRAVA STAVBY

- pojem „příprava stavby“ nedefinován
- Kdy doba přípravy začíná?
- **Není uznatelné rozhodnutí NSS č. 2395/2011**
 - **poškození archeologických nálezů může dojít teprve, až započnou zemní práce**
 - **oznámení může být učiněno až v den skrývky**
- **Vhodné v zákoně stanovit konkrétnější termín oznámení, např. v době právní přípravy, 30 dní před zahájením zemních prací apod.**

DOHODA O PROVEDENÍ ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU

- **Povinnost uzavřít dohodu § 22 odst. 1**
„Archeologický ústav a oprávněné organizace jsou povinny před zahájením archeologických výzkumů uzavřít dohodu s vlastníkem (správcem, uživatelem) nemovitosti, na které se mají archeologické výzkumy provádět, o podmínkách archeologických výzkumů na nemovitosti.“
- je „**povolením**“ k uskutečnění ZAV a „**pojistkou**“, že vlastník ZAV **umožní**.
- **smluvní vztah dvoustranný**
- Tato povinnost se týká provádění jak **záchranných, tak badatelských** výzkumů.
- **Nedojde-li k uzavření dohody, rozhodne krajský úřad.**

FINANCOVÁNÍ ZÁCHRANNÉHO ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU

○ § 22 odst. 2

*„Je-li stavebníkem **právnícká osoba nebo fyzická osoba**, při jejímž **podnikání** vznikla nutnost záchranného archeologického výzkumu, **hradí náklady** záchranného archeologického výzkumu tento stavebník, **jinak hradí náklady organizace** provádějící archeologický výzkum.“*

○ Zásada: **Platí, ten kdo ničí!**

- Pro stanovení výše nákladů je podstatný rozsah prací a vymezení toho, co všechno je součástí záchranného archeologického výzkumu – součástí terénní část i zpracování a sepsání nálezové zprávy. **Má se jednat o skutečně vynaložené náklady!**

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY

○ § 23

- Věc, která je dokladem nebo pozůstatkem života člověka a jeho činnosti od počátku jeho vývoje do novověku a zachovala se zpravidla pod zemí.
- O archeologickém nálezu, který nebyl učiněn při provádění archeologických výzkumů, musí být učiněno oznámení Archeologickému ústavu nebo nejbližšímu muzeu. Naleziště musí být ponecháno beze změny až do prohlídky. Nálezce má právo na odměnu, kterou mu poskytne krajský úřad.

VLASTNICTVÍ ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZŮ

○ § 23a

- Movité archeologické nálezy jsou vlastnictvím kraje, na jehož území byly učiněny.
- **Výjimka:** příspěvkovou organizací nebo organizační složkou obce jsou vlastnictvím této obce, prováděných státní organizací nebo organizační složkou státu jsou vlastnictvím České republiky.
- Uložení nálezů do sbírkotvorných institucí podle vlastnictví, nejčastěji příslušné muzea.

PROHLÁŠENÍ ARCHEOLOGICKÉHO NÁLEZU/NALEZIŠTĚ ZA KULTURNÍ PAMÁTKU

- §23
- Prohlašuje ministerstvo kultury za kulturní památku na návrh Akademie věd České republiky, tento návrh zpracovává Archeologický ústav.
- Metodika zpracování návrhů na prohlášení archeologického nemovitého nálezu za kulturní památku
 - Druh archeologického nálezu
 - Umístění nálezu -
 - Uvedení vlastníka(ů) pozemku nálezu jeho současný stav a užívání
 - Odborné odůvodnění návrhu
 - Požadovaná ochrana - dle NPÚ
 - Snímek katastrální mapy
 - Zaměření archeologického nálezu
 - Fotodokumentace -
 - Další argumenty dokládající význam nálezu (literatura, nálezová zpráva....)

NÁVRH NOVÉHO PAMÁTKOVÉHO ZÁKONA – ZÁKON O OCHRANĚ PAMÁTKOVÉHO FONDU

- od počátku roku 2011 připravovalo obsáhlou tzv. „archeologickou novelu“
- od počátku roku 2012 však byla zahájena příprava zcela nového zákona o ochraně památkového fondu
- 2011 až 2017 byl připravován návrh zákona
- Poslanecká sněmovna návrh zákona ve 3. čtení zamítla.
- 2018 byl schválen Plán legislativních prací vlády na zbývající část roku, který předpokládal předložení návrhu v září 2018
- Pro období 2017 – 2020 schválilo Ministerstvo kultury koncepci - **nejdůležitějším úkolem bude vytvoření návrhu nového zákona**

Děkuji za pozornost.

